

kundagi rivojlanishi

Andijon mashinasozlik instituti

Mashinasozlik texnologiyasi fakulteti

Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi yo'nalishi talabasi

Madaminova Shahloxon Sharifjon qizi

Tel. +998945185150

Email: shahlomadaminova84@gmail.com

Annotatsiya; *Mamlakatning har bir fuqarosi o'zi yashab turgan jamiyatni shakllantirishdagi, rivojlantirishdagi, ishlab chiqarishda ishlashdagi va uni boshqarishdagi asosiy kuch hisoblanadi. Demak, har bir davlatning asosiy boyligi uning fuqarolaridir, shu jumladan aholining katta qismini tashkil qiluvchi yoshlardir. Shu sababli fuqarolarning mehnat xavfsizligini ta'minlash va sog'lig'ini saqlash jamiyat ijtimoiy taraqqiyoti yo'lidagi muhim omil hisoblanadi*

Kalit so'zlar; *Mexnat xavfsizligi, texnika, intellektual imkoniyatlar, atrof-muhitlar, psixofiziologiya, malakali mutaxassislar, xalqaro hujjatlar, fuqarolar muhofazasi.*

Fuqarolar hayoti va mehnati xavfsizligini ta'minlash muammosi har bir jamiyat uchun dolzarb masala bo'lib, u davlatning iqtisodiy rivojlanganligiga va barqarorligiga, kuchli ilmiy-texnik va intellektual imkoniyatlarga ega ekanligiga bog'liq. Davlat uchun kuchli ilmiy-texnik va intellektual imkoniyatlar zaxirasi esa - yoshlardir, ularning olgan ta'lim va tarbiyasi, o'z mutaxassisliklari bo'yicha egallagan bilimi va uquvi darajasidir. Bu to'g'rida hurmatli Prezidentimiz I.A. Karimov shunday so'zlarni aytgan edilar - "Hammamizga teran bir haqiqat ayon bo'lishi kerak - biz yurtimizning ertangi rivoji yo'lida qanday chuqur o'ylangan dasturlarni tuzmaylik, bu rejalarni bajarish uchun qanday moddiy baza va imkoniyatlarni yaratmaylik, buning uchun qanday ko'p sarmoya safarbar etmaylik, ularning barchasini amalga oshiradigan, ro'yobga chiqaradigan qudratli

bir omil borki, u ham bo'lsa, yuqori malakali ishchi kuchi va yurtimizning ertangi kuni, taraqqiyoti uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga qodir bo'lgan etuk mutaxassis yoshlarimiz, desak, o'ylaymanki, hech xato bo'lmaydi".

Demak, mamlakatimizni zamonaviy bilimlarga ega bo'lgan, kundalik hayotimizdagi va ishlab chiqarishdagi amaliy muammolarni hal etishga qodir bo'lgan mutaxassislar bilan ta'minlash taraqqiyotimiz va islohotlarimiz muvaffaqiyatini ta'minlovchi muhim omillardan sanaladi. Shu sababli, davlatimiz mustaqillikka erishgan dastlabki yillardanoq ta'lim va tarbiya tizimiga katta e'tibor berildi va u tubdan isloh qilindi. Mustaqil davlatimiz tomonidan "Ta'lim to'g'risida"gi qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" qabul qilindi. Bu qonun va dasturda ta'limning uzluksizligiga katta ahamiyat berildi, rivojlangan demokratik davlatlar darajasida yuksak ma'naviy, madaniy va axloqiy talablarga javob beradigan vatanparvar, yuqori malakali, raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash masalasi qo'yildi. O'zbekiston Respublikasi mustaqilligining birinchi yilidan boshlab davlat bosh islohotchi taomuli asosida mamlakatning siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy yo'nalishlarini belgilab oldi va bu yo'ldan og'ishmay bormoqda. Insonning jamiyatni taraqqiy ettirish hamda ishlab chiqarishni boshqarishda asosiy kuch ekanligini hisobga olib, uning xavfsizligi va sog'lig'ini saqlash ijtimoiy taraqqiyot yo'lidagi muhim omil hisoblanadi.

Bugungi kunda mehnat muhofazasi tushunchasi halqaro miqyosda o'ta dolzarb va jiddiy tus olayotgan muammolardan biri sanaladi. Mehnat muhofazasi yuzasidan olib borilayotgan halqaro me'yorlar sirasiga quyidagi talablar kiradi: ishchi-xodimlarning sog'lig'i va hayotini himoya qilish; davlat miqyosida mehnat muhofazasini ta'minlovchi me'yorlarni qabul qilish va halqaro hujjatlarni ratifikatsiya qilish; mehnat muhofazasi bo'yicha davlat boshqaruvi; mehnat muhofazasi talablarining bajarilishi yuzasidan davlat nazoratini olib borish; mehnat muhofazasi talablari ijrosi yuzasidan keng jamoatchilik nazoratini olib borish; mehnat muhofazasi, atrof muhitning sofligini asrab avaylash, boshqa ijtimoiy va iqtisodiy faoliyat turlarini muhofaza qilishni muvofiqlashtirib borish; mehnat muhofazasi bo'yicha loyihalarni davlat tomonidan moliyalashtirilishi;

mehnat muhofazasi bo'yicha malakali mutaxassislarni etkazib berish masalasi; mehnat muhofazasi bo'yicha yagona axborot tizimini yaratish kabi masalalar va ularning ijrosi borasida halqaro me'yorlar belgilab berilgan.

Insoniyatning uzoq o'tmish hayotiy tajribasi har qanday faoliyat potensial xavfga ega ekanligini tasdiqlaydi. Albatta, bu tasdiq aksio-maviy xususiyatga egadir. Vaholanki, ishlab chiqarish sharoitida xavf darajasini boshqarish hamda kamaytirish ham mumkin. Lekin qanday holatda bo'lmasin, absolyut xavfsizlikka erishib bo'lmaydi. Xavfsizlik – ma'lum darajada xavf tug'ilishi bartaraf etilgan faoliyat holati, ya'ni faoliyatni amalga oshirishdagi asosiy maqsadlardan biridir.

Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi – ishlab chiqarishdagi mehnat xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan vositalar usullar majmuidir. Demak, insonning mehnat xavfsizligini ta'minlash birinchi navbatda uning mehnat faoliyati jarayonini va uni amalga oshirishda yuzaga keladigan xavfli faktorlarni o'rganishni talab etadi. Shu sababli, inson mehnat faoliyatining xavfsizligini ta'minlash bo'yicha tadqiqot ishlari eramizdan oldingi 384–322-yillarda ijod qilgan Aristotel, eramizdan oldingi 460–377-yillarda yashagan Gippokrat asarlarida ham uchraydi. Tiklanish davrining buyuk, taniqli olimi Paratsels tog' ishlarini bajarishda yuzaga keladigan xavfli faktorlarni o'rganib chiqqan. U o'z asarlarida: «Barcha moddalar zahardir va barcha moddalar dori-darmon hamdir. Faqat bir me'yor ushbu moddani zaharga aylantirsa, ikkinchi me'yor esa uni dori-darmonga aylantiradi», deb yozadi. Nemis olimi Agrikol o'zning «Tog' ishlari haqida» nomli asarida, shuningdek, italyan olimi Ramatstsin rus olimi M.V.Lomonosov o'z asarlarida mehnat muhofazasi masalalariga katta e'tibor qaratgan. XIX asrda sanoatni intensiv rivojlanishi natijasida mehnat muhofazasi muammolari bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borgan bir qancha olimlar yetishib chiqdi.

Yuqorida ta'kidlanganidek, mehnat xavfsizligini ta'minlash qadimgi davrdan hozirgi kungacha inson faoliyatining muhim tomonlaridan biri hisoblanib kelindi. Shu sababli «Mehnatni muhofazasi va texnika xavfsizligi» sohasi mustaqil fan sifatida shakllandi va o'z nazariyasiga, uslubiga hamda tamoyillariga ega bo'ldi. Shu bilan bir qatorda «Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi» fani

muhandislik psixologiyasi, psixofiziologiya, mehnat fiziologiyasi, mehnat gigiyenasi, antropometriya, ergonomika, texnikaviy estetika kabi fanlarning yutuqlariga asoslanadi. Ushbu fanlar bir-biridan tadqiqot qilinadigan yoki o'rganiladigan obyektlarining turi, ua'ni «inson-mashina», «inson-muhit», «inson-mashina-muhit » tizimlari bilan farq qiladi. Birinchi turdagi tizimlar qonuniyatlarini muhandislik psixologiyasi,. psixofiziologiya, mehnat fiziologiyasi o'rgansa, «inson-muhit» tizimi qonuniyatlarini mehnat gigiyenasi o'rganadi. «Inson -mashina-muhit» qonuniyatlari esa ergonomikaning asosiy tatbiq obyekti hisoblanadi. Lekin, real ishlab chiqarish sharoitida barcha turdagi bog'lanishlar bir vaqtda yuzaga keladi va shu sababli inson o'z mehnat faoliyatida bir necha omillar bilan bog'lanadi, o'zaro ta'sirda bo'ladi. Shu sababli, ishlab chiqarish sharoitidagi umumlashgan xavfli va zararli faktorlarning inson sog'ligi va mehnat qobiliyatiga birgalikdagi ta'sirini alohida mustaqil fan – «Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi » sohasi o'rganadi.

Xulosa qilib shuni aytamizki, Birinchi Prezidentimiz Islom Krimovning “Xavfsizlik, barqarorlik va sobitqadamlik, har bir xalqning tinchligi, farovonligi, ravnaqi uchun mustahkam poydevor yaratadi” degan so'zlari ham be'jiz emas ya'ni bu soha bu tegishli qonun va boshqa me'yoriy hujjatlar asosida amal qiluvchi, insonning mehnat jarayonidagi xavf-sizligi, sihat-salomatligi va ish qobiliyatini saqlanishini ta'minlashga qaratilgan ijtimoiy-iqtisodiy, tashkiliy, texnikaviy, sanitariya-gigiyenik va davolash profilaktik tadbirlar hamda vositalar tizimidan iboratdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. E.I.Gazinazarova S.Yuldashev O.R.“Mehnat muhofazasi maxsus kursi Toshkent 2014.61-63-b.
2. E.I.Gazinazarova S.Yuldashev O.R.“Mehnat muhofazasi maxsus kursi Toshkent 2014.61-63-b.
3. Qudratov A.Q, G'aniev A, Yormatov G'.Y. “Hayotiy faoliyat xavfsizligi”. Ma'ruza kursi –Toshkent: “Aloqachi”, 2005. 233-235-b.

4. Yo‘ldoshev O.R, Raximov O.D, Xo‘jaqulova R.T, Xasanova O.T,
“Mehnatni muhofaza qilish”. O‘quv qo‘llanma.–Toshkent: “Mehnat”, 2005. 127-
128-b.